

Βιβλίο 6. Κεφάλαιο 30

Ενδεικτικοί διδακτικοί στόχοι

1. Να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημασία της αναχώρησης του αθηναϊκού στόλου για τη Σικελία.
2. Να συνδέσουν την ανάληψη της σικελικής εκστρατείας με προηγούμενα επεισόδια του πολέμου (Κερκυραϊκά) και να συζητήσουν την καινούργια τροπή που δίνει στον πόλεμο το γεγονός αυτό.
3. Να επισημάνουν ότι ο ιστορικός επιλέγει να παρουσιάσει το γεγονός της αναχώρησης με αρκετά λεπτομερειακό τρόπο, φέρνοντας π.χ. στο προσκήνιο τη συναισθηματική φόρτιση των ανθρώπων που παρευρίσκονται στην αναχώρηση.
4. Να συζητήσουν την προηγούμενη διαπίστωση με βάση όσα γνωρίζουν σχετικά με τη μέθοδο συγγραφής του Θουκυδίδη αφενός και τους συνολικούς στόχους του έργου του αφετέρου.

1. Παραδείγματα ερμηνευτικών ερωτήσεων

Ερωτήσεις ανοικτού τύπου

A. Ελεύθερης ανάπτυξης

1. Να γράψετε μια παράγραφο, στην οποία θα αναλύσετε τη σημασία που είχε η Κέρκυρα ως σύμμαχος για τα στρατηγικά σχέδια των Αθηναίων, εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης.
2. Σε ποια στοιχεία επιλέγει να εστιάσει την περιγραφή της αναχώρησης του στόλου στο κεφάλαιο αυτό ο Θουκυδίδης; Τι επιτυγχάνει με τον τρόπο αυτό¹⁰⁸;
3. Για ποιο λόγο ο Θουκυδίδης θεωρεί απαραίτητο να αναφερθεί στα αισθήματα των Αθηναίων την ημέρα της αναχώρησης;

¹⁰⁸ Στην αρχή του κεφαλαίου ο ιστορικός δίνει γενικές πληροφορίες που αφορούν την αναχώρηση του στόλου. Στη συνέχεια, όμως, παρέχοντας στοιχεία σχετικά με τα συναισθήματα των πολιτών που αποχαιρετούν τους δικούς τους (§ 2), ο ιστορικός ζωντανεύει την αφήγησή του, αποδίδει με ενάργεια το κλίμα που επικρατεί τη στιγμή αυτή στην Αθήνα και εμπλουτίζει την περιγραφή του και με στοιχεία που αφορούν τους ανώνυμους πρωταγωνιστές των γεγονότων.

4. Εισάγονται στο κείμενο με έμμεσο τρόπο στοιχεία που προοιωνίζουν το τραγικό τέλος της εκστρατείας; Ποια είναι αυτά;
5. Να διακρίνετε τα μέρη του κεφαλαίου και να γράψετε σύντομα το περιεχόμενό τους.

B. Σύντομης απάντησης

1. Με ποιες φράσεις προσδιορίζεται χρονικά η έναρξη της σικελικής εκστρατείας;
2. Ποιοι σταθμοί της πορείας προς τη Σικελία μνημονεύονται και με ποια σειρά;
3. Να σημειώσετε τα είδη των πλοίων που αναφέρονται στο απόσπασμα και τη σημασία τους για την εκστρατεία.
4. Με ποιες λέξεις προσδιορίζονται οι Αθηναίοι που συγκεντρώνονται για να κατευοδώσουν το στόλο; Ποια διάκριση γίνεται;
5. Τι επιθυμεί να δηλώσει ο ιστορικός με τη φράση *τοὺς σφετέρους αὐτῶν*;
6. Να εντοπίσετε τις λέξεις που εκφράζουν τα αισθήματα των Αθηναίων την ημέρα της αναχώρησης. Με ποιες φράσεις επεξηγούνται στη συνέχεια οι λέξεις αυτές;

2. Γραμματικές ασκήσεις

1. Να τοποθετήσετε τους ακόλουθους τύπους στη σωστή θέση στον πίνακα που ακολουθεί: *ἐγίγνετο, ὄψοιντο, διαβαλοῦσιν, προπέμποντες, εἶπειν*.

Ενεστώς	Παρατατικός	Μέλλον	Αόριστος

2. *κτῆσοιντο*: Να μεταφέρετε τον τύπο σε όλους τους χρόνους, στην ίδια έγκλιση και στο ίδιο πρόσωπο και αριθμό.
3. Να μεταφέρετε τις παρακάτω φράσεις στον ενικό:
ἐς τὸν Πειραιᾶ καταβάντες, ἐπλήρουν τὰς ναῦς, προπέμποντες τοὺς υἱεῖς καὶ ξυγγενεῖς, ταῖς σιταγωγοῖς ὀλκάσι, μετ' ἐλπίδος ἰόντες.

4. *σφετέρους*: Να μεταφέρετε τον τύπο της αντωνυμίας στη σωστή θέση στον πίνακα που ακολουθεί και να συμπληρώσετε στην ίδια πτώση και αριθμό τους υπόλοιπους τύπους που ζητούνται.

	πρώτο πρόσωπο	δεύτερο πρόσωπο	τρίτο πρόσωπο
Ένας κτήτορας			
Πολλοί κτήτορες			

3. Συντακτικές ερωτήσεις

1. Να εντοπίσετε τις μετοχές του κειμένου και τα υποκείμενά τους.
2. Να συνδέσετε τις λέξεις της στήλης Α με το συντακτικό χαρακτηρισμό στη στήλη Β που τους αντιστοιχεί. Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει.

A	B
1. τῶν ξυμμάχων	α. αντικείμενο στο <i>εἶρητο</i>
2. θέρους μεσοῦντος	β. επιρρηματικό κατηγορούμενο
3. ἀστῶν	γ. γενική διαιρετική
4. ἀθρόοις	δ. γενική απόλυτος που δηλώνει χρόνο
5. τοῖς πλοίοις	ε. γενική του περιεχομένου
	στ. δοτική αντικειμενική

3. Να βρεθούν οι εμπρόθετοι τοπικοί προσδιορισμοί του κειμένου που δηλώνουν κίνηση προς και απομάκρυνση από ένα τόπο.
4. *τὰ μὲν ὡς κτήσονται, τοὺς δ' εἴ ποτε ὄψονται*: Να χαρακτηριστούν οι δυο δευτερεύουσες προτάσεις και να προσδιοριστεί το υποκείμενο των ρημάτων.
5. *ὄση ἄλλη παρασκευὴ ξυνείπετο, ὅσον πλοῦν ἐκ τῆς σφετέρας ἀπεστέλλοντο*: Να προσδιορίσετε το είδος των δύο αυτών δευτερευουσών προτάσεων, το ρήμα από το οποίο εξαρτώνται και τη συντακτική τους θέση.

4. Λεξιλογικές - σημασιολογικές ερωτήσεις

1. Να συνδέσετε τις λέξεις του κειμένου στη στήλη Β με τις ετυμολογικά συγγενείς νεοελληνικές λέξεις στη στήλη Α.

A	B
παρουσία	διαβάλλω
έλκω	ἕως (ἡώς)
διάβολος	ῥητός
σφετεριστής	πληρώω
συναθροίζω	σφέτερος
πλεονεξία	ὀλκός
ρήτρα	ἄθροος
εωσφόρος	πάρειμι

2. Να εντοπίσετε τις λέξεις του κειμένου που είναι σύνθετες με πρόθεση που σημαίνει «μαζί».
3. Να σχηματίσετε παράγωγες ή σύνθετες λέξεις με το ρήμα *πληρώω* και να προσδιορίσετε δύο διαφορετικές σημασίες που έχουν αναπτυχθεί στα νέα ελληνικά¹⁰⁹.
4. *σιταγωγοίς*. Να αναλύσετε τη λέξη στα συνθετικά της και να γράψετε πέντε άλλες σύνθετες αντικαθιστώντας το πρώτο συνθετικό της μ' ένα διαφορετικό ουσιαστικό¹¹⁰.

5. Εργασία για το σπίτι

Να εξηγήσετε για ποιο λόγο ο Θουκυδίδης αρχίζει την αφήγηση της αναχώρησης στη Σικελία με τη φράση «μετά δέ ταῦτα». Για να απαντήσετε μπορείτε να αξιοποιήσετε τις πληροφορίες που δίδονται στο σχολικό βιβλίο (βλ. περίληψη των προηγούμενων κεφαλαίων σ. 362 και στο σχόλιο της σ. 364).

¹⁰⁹ Παραδείγματα παραγώνων ή συνθέτων λέξεων: αναπληρώνω, παραπληρωματικός, υπερπλήρωση, συμπλήρωση, πλήρωμα (χρόνου, πλοίου) – πληρωμή, πληρωτέος κ.τ.λ. Σημασίες: η πρώτη σημασία σχετίζεται με το πλήρης, η δεύτερη με την ικανοποίηση χρηματικών οφειλών.

¹¹⁰ Παραδείγματα: παιδαγωγός, φωταγωγός, λαφυραγωγός, υδραγωγός, οχηματαγωγός κ.τ.λ.

Βιβλίο 6. Κεφάλαιο 31

Ενδεικτικοί διδακτικοί στόχοι

1. Να γνωρίσουν οι μαθητές τα στοιχεία που παραθέτει ο ιστορικός σχετικά με τη δύναμη της πόλης κατά την παρούσα φάση του πολέμου.
2. Να κατανοήσουν ότι περιλαμβάνοντας τα στοιχεία αυτά στην αφήγησή του ο Θουκυδίδης δίνει τη δυνατότητα να γίνει σύγκριση μεταξύ των στόχων που επιδιώκουν οι Αθηναίοι και των μέσων που χρησιμοποιούν για την επίτευξή τους.
3. Να συνειδητοποιήσουν ότι με το να προβληθεί στο σημείο αυτό της αφήγησης το μέγεθος της ψυχολογικής αλλά και της υλικής προετοιμασίας της εκστρατείας αποκαλύπτεται καθαρότερα στο τέλος των Σικελικών ο δραματικός χαρακτήρας της αποτυχίας.
4. Να αποτιμήσουν τη σπουδαιότητα της εκστρατείας αυτής σε σχέση με προηγούμενες επιχειρήσεις που είχαν αναληφθεί από την πόλη κατά τη διάρκεια του πολέμου.
5. Να επισημάνουν στοιχεία του ύφους του Θουκυδίδη που δίνουν στο λόγο πυκνότητα (συσσώρευση μετοχών, πολλαπλή υπόταξη κ.τ.λ.) και επιγραμματικότητα (διατύπωση γενικεύσεων).

1. Παραδείγματα ερμηνευτικών ερωτήσεων

Ερωτήσεις ανοικτού τύπου

A. Ελεύθερης ανάπτυξης

1. Ποια στοιχεία της ψυχολογικής κατάστασης των Αθηναίων που παρακολουθούν την αναχώρηση του στόλου τονίζει ο συγγραφέας και για ποιο λόγο;
2. *Τὸ μὲν ναυτικὸν μεγάλαις δαπάναις.* Αφού αναλύσετε ποιες είναι οι δαπάνες που αναφέρονται λεπτομερειακά στο κείμενο, να εξηγήσετε με βάση ποιο ή ποια κριτήρια, κατά τη γνώμη σας, χρησιμοποιείται ο χαρακτηρισμός *μεγάλαις*.
3. *ἔρην γενέσθαι.* Πιστεύετε ότι η σημασία της λέξης *ἔρις* είναι θετική ή αρνητική εδώ; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.

4. Να συγκρίνετε τα στοιχεία που αναφέρονται στην παρασκευήν του ναυτικού και του πεζικού. Ποια περιγράφονται εκτενέστερα και γιατί;
5. *ἔς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ... παρασκευήν*. Γιατί κατά τη γνώμη σας ο Θουκυδίδης παρεμβάλλει το σχόλιο αυτό (την εντύπωση των άλλων Ελλήνων) στην περιγραφή του;
6. *στρατιᾶς πρὸς οὓς ἐπῆσαν ὑπερβολῆ*: Αφού συγκρίνετε τη φράση αυτή με τα ακόλουθα αποσπάσματα από τους λόγους του Αλκιβιάδη (Α) και του Νικία (Β), που είχαν προηγηθεί της απόφασης για την εκστρατεία, να προσδιορίσετε τίνος την άποψη απηχεί:
 - A. *«καὶ τὸν ἔς τὴν Σικελίαν πλοῦν μὴ μεταγιγνώσκετε ὡς ἐπὶ μεγάλην δύναμιν ἐσόμενον»*
 - B. *«ἐπὶ γὰρ πόλεις, ὡς ἐγὼ ἀκοῇ αἰσθάνομαι, μέλλομεν ἰέναι μεγάλας ... πολλοὶ μὲν γὰρ ὀπλίται ἔνεισι καὶ τοξόται καὶ ἀκοντισταί, πολλὰ δὲ τριήρεις καὶ ὄχλος ὁ πληρώσων αὐτάς»*
7. Εμπεριέχει η τελευταία περίοδος του κειμένου στοιχεία κριτικής του ιστορικού απέναντι στους Αθηναίους; Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.
8. Πιστεύετε πως ήταν σημαντική για τους Αθηναίους η επίδειξη δύναμης που γίνεται με το μεγαλόπρεπο ξεκίνημα του στόλου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας¹¹¹.
9. Ήταν κατά τη γνώμη σας μέσα στις προθέσεις των Αθηναίων να εντυπωσιάσουν τους άλλους Έλληνες με την προετοιμασία της εκστρατείας; Να στηρίξετε την άποψή σας με επιχειρήματα.
10. Για ποιο λόγο νομίζετε ότι παρατίθενται στο κείμενο λεπτομέρειες οικονομικού περιεχομένου; Τι δείχνουν για τη μέθοδο συλλογής στοιχείων που ακολούθησε ο Θουκυδίδης;
11. Να αναλύσετε το κείμενο σε επιμέρους θεματικές ενότητες και να δώσετε τίτλο σε καθεμιά.

¹¹¹ Η επίδειξη της δύναμης και του μεγαλείου της Αθήνας τη στιγμή αυτή υπηρετούσε τρεις τουλάχιστον στόχους: α) δημιουργούσε αυτοπεποίθηση στο στρατό, β) ενθουσίαζε το λαό που παρακολουθούσε και γ) βοηθούσε να λησμονηθεί ο κακός οιωνός (ακρωτηριασμός Ερμαϊκών στηλών).

B. Σύντομης απάντησης

1. *Παρασκευή γάρ ...*: Τι αιτιολογεί το γάρ;
2. Ποιες ομάδες ανθρώπων, σύμφωνα με το κείμενο, έχουν συγκεντρωθεί στον Πειραιά¹¹²;
3. Για ποιο λόγο έχουν συρρεύσει στον Πειραιά οι «ξένοι και ο άλλος όχλος»;
4. Να επισημανθούν οι τεχνικοί όροι που χρησιμοποιούνται στο απόσπασμα.
5. *Μιάς πόλεως, δυνάμει Ἑλληνική*: Οι πληροφορίες αυτές προσθέτουν απαραίτητα στοιχεία στον προσδιορισμό της εκστρατείας ως *πολυτελεστάτης και εὐπρεπεστάτης* και ποια;
6. Με ποιον τρόπο συνέβαλε η πόλη στον εξοπλισμό του ναυτικού;
7. Να εντοπίσετε τα σημεία του κειμένου στα οποία αναφέρεται η συνεισφορά των ιδιωτών στην εκστρατεία.
8. *Κατ' ἀμφοτέρα ... ἔξαρτυθείς*: Σε τι αναφέρεται η έκφραση *κατ' ἀμφοτέρα*;
9. Τι ήταν οι *χρηστοί κατάλογοι*;
10. Η απόσταση της Σικελίας από την Αθήνα υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους λόγους για την προσεκτική προετοιμασία της εκστρατείας. Με ποιες εκφράσεις του κειμένου δηλώνεται αυτό;
11. Γιατί γίνεται ιδιαίτερη μνεία στους *θρανήτες* ναύτες;
12. Να καταγράψετε σε δυο χωριστές στήλες τις πληροφορίες που δίνονται για την προετοιμασία του πεζικού και του ναυτικού.

Γ. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. *Ἀλλὰ ἐπί τε βραχεὶ πλῶ ὤρμηθησαν ... πρὸς ἀλλήλους ἀμιλληθέν*.
 - α) Να καταγράψετε τις φράσεις που συνδέονται αντιθετικά στην περίοδο αυτή.
 - β) Ποια σημαντικά στοιχεία προβάλλονται, κατά τη γνώμη σας, μέσα από τις αντιθέσεις του κειμένου;

¹¹² Να ληφθούν υπόψη και τα στοιχεία που δίδονται στο προηγούμενο κεφάλαιο.

2. καὶ ὅσα ἐπὶ μεταβολῇ ... ἔπλει:

- α) Να γράψετε ποιες άλλες δραστηριότητες συνόδευαν τις πολιτικές και στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον της Σικελίας;
- β) Ποια συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν από αυτό για τις εκστρατευτικές επιχειρήσεις στην αρχαιότητα;

Συνδυασμός ερωτήσεων κλειστού και ανοικτού τύπου

1. α) Η σικελική εκστρατεία συγκρίνεται με άλλες επιχειρήσεις ως προς ορισμένα χαρακτηριστικά. Να ελέγξετε ποια από τα παρακάτω αναφέρονται στο κείμενο, σημειώνοντας X στο ανάλογο τετράγωνο:

	Σωστό	Λάθος
• διάρκεια επιχειρήσεων	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
• στόχοι εκστρατείας	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
• αριθμός πλοίων	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
• δαπάνες εκστρατείας	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
• γενικότερη προετοιμασία εκστρατευτικού σώματος	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
• ικανότητα αρχηγών εκστρατείας	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

β) Να εξηγήσετε για ποιο σκοπό γίνεται κατά τη γνώμη σας αυτή η σύγκριση.

2. α) Να ελέγξετε αν το περιεχόμενο των προτάσεων που ακολουθούν είναι σωστό ή λαθεμένο, σύμφωνα με το κείμενο, σημειώνοντας X στο ανάλογο τετράγωνο:

	Σωστό	Λάθος
• Οι Αθηναίοι δοκιμάζουν εντονότερα αισθήματα φόβου τη στιγμή που ο στόλος ετοιμάζεται να αποπλεύσει παρά όταν ψήφιζαν υπέρ της εκστρατείας.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
• Η αυτοπεποίθηση των Αθηναίων ενισχύεται από την παρουσία τόσο μεγάλου πλήθους κόσμου στον Πειραιά.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

- Η εκστρατεία αυτή διέφερε από τις προηγούμενες γιατί ήταν η μόνη που απαίτησε τόσο μεγάλες δαπάνες και τόσο προσεκτική προετοιμασία.
- Οι δαπάνες των ιδιωτών για την εκστρατεία ήταν πολύ υποδεέστερες από τις δαπάνες του δημοσίου.

β) Να δικαιολογήσετε μία σωστή απάντησή σας.

2. Γραμματικές ασκήσεις

1. Να γράψετε τα ουσιαστικά του παρακάτω πίνακα στον άλλο αριθμό και στην ίδια πτώση.

κινδύνων	
ᾄψει	
(τὰ) τάλαντα	
νεῶν	
δαπάναις	
ὑπηρεσίας	
σκευῶν	
ἔριν	
ἀνάλωσιν	

2. Να τοποθετήσετε στην κατάλληλη στήλη στον πίνακα που ακολουθεί τους ρηματικούς τύπους:

ἀνεθάρσουν, ἤκεν, ὠρμήθησαν, δέη, προέξει, ἐλογίσατο, ἀπέστειλε, ἀνηλώκει, ἔπλει, εὐρέθη.

	Ενεργητική	Μέση	Παθητική
Ενεστώτας			
Παρατατικός			
Μέλλοντας			
Αόριστος			
Παρακειίμενος			
Υπερσυντέλικος			

3. Να συνδέσετε τους αριθμούς στη στήλη Α με τα γράμματα στη στήλη Β, ώστε να χαρακτηρίζεται σωστά ο κάθε μετοχικός τύπος. (Ένα από τα στοιχεία της στήλης Β συνδέεται με δύο στοιχεία από τη στήλη Α.)

A	B
1. ἐκπλεύσασα	α. μετοχή ενεστώτα μέσης φωνής
2. ἐσόμενος	β. μετοχή μέσου μέλλοντος
3. διδόντος	γ. μετοχή παθητικού αορίστου
4. προθυμηθέντος	δ. μετοχή μέσου αορίστου
5. χρησαμένων	ε. μετοχή ενεργητικού αορίστου
6. ἐκκριθέν	στ. μετοχή ενεργητικού ενεστώτα
7. ἐξαγόμενα	

4. Να μεταφέρετε τα απαρέμφατα στην άλλη φωνή.

- α. ἀπολιπεῖν
β. εἰκασθῆναι
γ. ἀναλώσειν
δ. παρασκευάσασθαι

3. Συντακτικές ασκήσεις

1. α) Να υπογραμμίσετε τον πρώτο όρο της σύγκρισης στις παρακάτω προτάσεις και β) να συμπληρώσετε στον πίνακα τη λέξη ή φράση που αποτελεί το β' όρο σύγκρισης¹¹³.

α' όρος σύγκρισης	β' όρος σύγκρισης
α. καὶ ἐν τῷ παρόντι καιρῷ μᾶλλον αὐτοὺς ἐσηεῖ τὰ δεινά	
β. ἐπίδειξιν μᾶλλον εἰκασθῆναι τῆς δυνάμεως καὶ ἐξουσίας	
γ. Καὶ ὁ στόλος οὐχ ἦσσαν περιβόητος ἐγένετο τόλμης τε θάμβει καὶ ὄψεως λαμπρότητι	

¹¹³ Βλ. και Μουμιτζάκης, *Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής*, σ. 32.

2. α) Να συνδέσετε τα μέλη της στήλης Α με τα μέλη της στήλης Β, ώστε να προσδιορίζεται η συντακτική χρήση των λέξεων ή φράσεων που δίδονται. Δύο από τα στοιχεία της στήλης Β περισσεύουν.

A	B
1. τῆ παρούση ῥώμη	α. δοτική του χρόνου
2. ἀριθμῶ	β. αντικείμενο
3. καταλόγοις	δ. δοτική της αναφοράς
4. εὐπρεπεία	ε. δοτική του ποιητικού αιτίου
5. λαμπρότητι	στ. δοτική του μέσου
6. δυνάμει (Ἑλληνικῇ)	ζ. δοτική της αιτίας

β) Να δικαιολογήσετε τρεις από τις απαντήσεις σας.

3. Να προσδιορίσετε το ή τα αντικείμενα των παρακάτω ρηματικών τύπων συνδέοντας τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β.

A	B
1. (ἔμελλον) ἀπολιπεῖν	α. ἐφόδιον
2. διδόντων (τῶν τριηράρχων)	β. τὴν ἀνάλωσιν
3. ἐλογίσατο (§ 5)	γ. ἐπιφοράς τε τοῖς θρανίταις
4. παρασκευάσασθαι (§ 5)	δ. ἀλλήλους
5. ἀπέστελλε	ε. ἄ
6. ἀνηλώκει	στ. τοὺς στρατηγούς

4. *Εἰ γὰρ τις ἐλογίσατο ... ἐξαγόμενα:* Να γράψετε την υπόθεση και την απόδοση του υποθετικού λόγου και να χαρακτηρίσετε το είδος του.

4. Λεξιλογικές - σημασιολογικές ασκήσεις

1. α) Να γράψετε τη σημασία με την οποία χρησιμοποιούνται στο κείμενο οι λέξεις που ακολουθούν: *ἄπιστος, φαῦλος, εὐπρεπής, ὑπηρεσία, σπουδή, χρόνιος.*
 β) Να τις χρησιμοποιήσετε σε αντίστοιχες προτάσεις της νέας ελληνικής, δείχνοντας τη διαφορετική σημασία που έχουν αποκτήσει.

2. Να συνδέσετε τις λέξεις του κειμένου της στήλης Α με τις λέξεις της στήλης Β με τις οποίες σχετίζονται ετυμολογικά.

A	B
1. ἐφόδιον	α. ενδεικτικός
2. ἔμπορος	β. υπηρέτης ¹¹⁴
3. περιβόητος	γ. θυμωμένος
4. σπουδή	δ. τέλος
5. προθυμοῦμαι	ε. παρόρμηση
6. πολυτελής	στ. βοηθό
7. ἐπίδειξις	ζ. προνοώ
8. ὄρμοῦμαι	η. πορεύομαι
9. τριήρεις	θ. εσπευσμένος
10. διάνοια	ι. οδικός

3. α) Να συνδυάσετε τα επίθετα της ομάδας Α με τα ουσιαστικά της ομάδας Β που δίδονται παρακάτω, με βάση το κείμενό σας.

Ομάδα Α.: πολυτελής, εὐπρεπής, κενή, πλήρης, ὀπλιταγωγός, ταχύς, κράτιστος, χρηστός, δημόσιος, ἴδιος, χρόνιος, βραχύς, περιβόητος, μέγιστος.

Ομάδα Β.: παρασκευή, ὑπηρεσία, πλοῦς, στρατεία, μισθός, ἀνάλωσις, κατάλογος, ναῦς, ἐλπίς, στόλος.

- β) Να χρησιμοποιήσετε τους παραπάνω συνδυασμούς για να συμπληρώσετε τις προτάσεις που ακολουθούν:

- Ἐνέβη τὴν παρασκευὴν ταύτην _____ τῶν ἐξ ἐκεῖνον τὸν χρόνον γενέσθαι.
- Λογίζεται οὐ μόνον τὴν _____ ἀνάλωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν _____.
- _____ ὁ πλοῦς, ἀλλ' ἢ στρατεία _____ ἔσεται.
- Νῆας _____ ἀνδρῶν οὐκ ἑώρων.

¹¹⁴ Η λέξη «υπηρέτης» σχετίζεται ετυμολογικά με τη λέξη «τριήρεις» (βλ. ἐρέσσω).

- Ἐπροθυμήθησαν Ἀθηναίοις ἑξήκοντα ναῦς _____ καὶ τεσσαράκοντα _____ παρασχεῖν.
4. Να συνδέσετε τις λέξεις ή φράσεις από το κείμενο, που περιέχονται στη στήλη Α με τις αντίθετές τους στη στήλη Β.

A	B
κεναί νῆες	ιδιῶται
τὸ δημόσιον	βραχύς
μάλιστα	καθ' ἕκαστον
χρόνιος	πλήρεις νῆες
κατ' ἀμφοτέρα	ἥκιστα
προθυμοῦμαι	πολυτελεστάτη
φαύλη (παρασκευή)	ὀλιγορῶ

5. Να βρείτε από το κείμενό σας τις αντίστοιχες εκφράσεις / λέξεις της αρχαίας ελληνικής που αποδίδουν τις παρακάτω εκφράσεις / λέξεις της νέας ελληνικής.
- κατέβηκαν για να δουν το θέαμα :.....
 - έγινε ξακουστός :.....
 - οι δαπάνες της πόλης :.....
 - σ' αυτό που ορίστηκε ως ευθύνη του καθενός :.....
 - δίνω επίδομα εκτός από το μισθό :.....
 - συναγωνίζεται με μεγάλο ζήλο ο ένας τον άλλο :.....

5. Εργασίες για το σπίτι

1. *ἐπί μεγίστη ἐλπίδι τῶν μελλόντων πρὸς τὰ ὑπάρχοντα*: Είναι, κατά τη γνώμη σας, σωστή η άποψη που έχει διατυπωθεί (Finley 1997, σ. 231) ότι με τα λόγια αυτά ο Θουκυδίδης «παραπέμπει και σε όσα έχει πει για τα σφάλματα της Αθήνας» (ασαφής καθορισμός στόχων εκστρατείας, εσωτερικός διχασμός πόλης μετά το επεισόδιο των Ερμών, πολυπραγμοσύνη Αθήνας); Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.
2. Οι λεπτομέρειες που παρατίθενται στο κείμενο αναδεικνύουν τη σημασία που έδωσαν οι Αθηναίοι στη σικελική εκστρατεία, αλλά υπηρετούν και άλλους γενικότερους σκοπούς του έργου του Θουκυδίδη (βλ. και

Εισαγωγή σχολικού βιβλίου, σ. 20). Να προσδιορίσετε ποιοι είναι αυτοί, κατά τη γνώμη σας, και ποιες ενδείξεις δίδονται γι' αυτούς στο κείμενο.

Βιβλίο 6. Κεφάλαιο 32, 1-2

Ενδεικτικοί διδακτικοί στόχοι

1. Να εντοπίσουν οι μαθητές, μέσα από την περιγραφή της τελετής αναχώρησης του στόλου, τυπικά στοιχεία των εθιμικών τελετουργιών του είδους αυτού.
2. Να επισημάνουν τα λεκτικά μέσα που χρησιμοποιεί ο ιστορικός για αποδώσει με παραστατικότητα τη σκηνή του απόπλου του στόλου.
3. Να παρατηρήσουν την αντίθεση ανάμεσα στα αισθήματα αισιοδοξίας και τις υψηλές προσδοκίες που διακατέχουν τους Αθηναίους στην παρούσα φάση των γεγονότων και του κλίματος που θα επικρατήσει μετά το τέλος της εκστρατείας.
4. Να συζητήσουν την αξία της περιγραφής του απόπλου για το συνολικό σχέδιο του έργου του Θουκυδίδη, δεδομένου ότι ο ιστορικός δομεί το υλικό του με τέτοιο τρόπο ώστε να προετοιμάζει τον αναγνώστη για τα γεγονότα που θα επακολουθήσουν.

1. Παραδείγματα ερμηνευτικών ερωτήσεων

Ερωτήσεις ανοικτού τύπου

A. Ελεύθερης ανάπτυξης

1. Ο Θουκυδίδης διακρίνεται γενικά για τη συνοπτική περιγραφή των γεγονότων. Εδώ περιγράφει κατ' εξαίρεσιν με λεπτομερή τρόπο τη σκηνή της τελετής για την αναχώρηση του στόλου. Γιατί γίνεται αυτό κατά τη γνώμη σας¹¹⁵;
2. Να εντοπίσετε τα στοιχεία του κειμένου που δείχνουν ότι επρόκειτο για μια ασυνήθιστα μεγαλόπρεπη και εντυπωσιακή τελετή;

¹¹⁵ Βλ. J. de Romilly 1988, σ. 49: «Ο Θουκυδίδης απομακρύνει όλες τις περιττές λεπτομέρειες... όταν υπάρχει χρώμα γραφικότητα, πάθος είναι για να προσέξει ο αναγνώστης σημαντικά δεδομένα, για να προβληθεί μια ανάλυση. [Σύμφωνα και με τον C.F. Abbott] εξαιρέσεις στον παραπάνω κανόνα αποτελούν η αφήγηση της αναχώρησης του στόλου και η εξιστόρηση της τελευταίας μάχης στη Σικελία... αλλά και οι εξαιρέσεις αυτές αντιστοιχούν σε δυο αποφασιστικές στιγμές ολόκληρου του πολέμου».

3. Ποια συναισθήματα νομίζετε ότι προκάλεσε στο συγκεντρωμένο πλήθος ο τρόπος αναχώρησης του στόλου;
4. Γιατί βιάζονται οι Αθηναίοι να φτάσουν στην Κέρκυρα;
5. Ποια από τα τυπικά στοιχεία της τελετής που περιγράφεται στο απόσπασμα συναντάμε σε σημερινές τελετές;

B. Σύντομης απάντησης

1. Με ποιον τρόπο αναγγέλλεται η έναρξη της τελετής;
2. Ποιος είναι ο ρόλος του κήρυκα στην τελετή;
3. Γιατί η εκφώνηση των ευχών γίνεται από κήρυκα κι όχι σε κάθε πλοίο χωριστά;
4. Πώς αντιδρούν οι παριστάμενοι θεατές;
5. Να επισημάνετε τις εκφράσεις που χρησιμοποιούνται στο κείμενο για να τονιστεί η πάνδημη συμμετοχή στο τελετουργικό.
6. Να περιγράψετε με τη σειρά τα στάδια της τελετής.
7. Σε ποιο σχηματισμό αποπλέουν τα πλοία;
8. Γιατί αμιλλώνται ως προς την ταχύτητα μόνο στο διάστημα της διαδρομής μέχρι την Αίγινα;
9. Γιατί ο στόλος κατευθύνεται στην Κέρκυρα;
10. Με τη βοήθεια του χάρτη να περιγράψετε τη διαδρομή που ακολούθησε ο στόλος των Αθηναίων μέχρι την Κέρκυρα.

Ερώτηση κλειστού τύπου

- A. Να ελέγξετε αν το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή λανθασμένο, σύμφωνα με το κείμενο, σημειώνοντας X στο ανάλογο τετράγωνο:

	Σωστό	Λάθος
α. Στην τελετή παίρνουν μέρος μόνο τα πληρώματα των πλοίων.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
β. Για τις σπονδές χρησιμοποιούνται πολύτιμα σκεύη.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
γ. Το συγκεντρωμένο πλήθος στη στεριά τηρεί σιωπή σ' όλη τη διάρκεια της τελετής.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
δ. Ο παιάνας αναγγέλλει τον απόπλου του στόλου.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

ε. Όλοι οι σύμμαχοι των Αθηναίων αποπλέουν μαζί τους.

B. Να αιτιολογήσετε μία σωστή απάντηση.

2. Γραμματικές ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα με τους αντίστοιχους τύπους των ουσιαστικών *κῆρυξ*, *σάλπιγξ*, *κρατήρ*.

	Ενικός			Πληθυντικός		
Γενική						
Δοτική						
Αιτιατ.						

2. Να τοποθετήσετε τις μετοχές του κειμένου στον παρακάτω πίνακα και να συμπληρώσετε τους τύπους στους άλλους χρόνους (στον ίδιο αριθμό, πτώση και γένος).

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος

3. Να διαγράψετε από τις προτάσεις που ακολουθούν το σκέλος εκείνο που είναι λανθασμένο, ώστε να χαρακτηρίζονται γραμματικά οι λέξεις του κειμένου.

- *ἐπειδή*: είναι χρονικός σύνδεσμος / αιτιολογικός σύνδεσμος
- *ξύμπαντες*: είναι αντωνυμία / επίθετο
- *οἱ* (τε *ἐπιβάται*): είναι αντωνυμία / άρθρο
- *εὔνους*: είναι ονομαστική ενικού / ονομαστική πληθυντικού
- *ἀνήγοντο*: είναι παρατατικός / αόριστος
- *παρῆν*: είναι απαρέμφατο αορίστου / γ' ενικό παρατατικού
- *ἀφικέσθαι*: είναι απαρέμφατο ενεστώτα / αορίστου

4. Να μεταφέρετε στον άλλο αριθμό τις ακόλουθες φράσεις:

- αἱ νῆες ἦσαν πλήρεις > _____.
- εὐχάς τὰς νομιζομένας ἐποιοῦντο > _____.
- εἴ τις ἄλλος εὐνους παρῆν, ξυνεπηύχετο > _____.
- τὸ ἄλλο στράτευμα ξυνελέγετο > _____.
- τελεώσαντες τὰς σπονδὰς > _____.

3. Συντακτικές ασκήσεις

1. α) Να συνδέσετε καθένα από τα μέλη της στήλης Α με το στοιχείο εκείνο από τη στήλη Β που προσδιορίζει τη συντακτική λειτουργία του στο κείμενο.

1. πλήρεις	α. επιθετικός προσδιορισμός β. κατηγορηματικός προσδιορισμός γ. κατηγορούμενο
2. ὑπὸ κήρυκος	α. εμπρόθετος προσδιορισμός αιτίας β. εμπρόθετος προσδιορισμός ποιητικού αιτίου γ. εμπρόθετος προσδιορισμός συνοδείας
3. τῶν πολιτῶν	α. γενική του περιεχομένου β. γενική διαιρετική γ. γενική υποκειμενική
4. σφίσιν	α. αντικείμενο στο <i>παρῆν</i> β. δοτική αντικειμενική στο <i>εὐνους</i> γ. δοτική χαριστική
5. πάντα	α. αντικείμενο στο <i>ἐσέκειτο</i> β. αντικείμενο στο <i>ἔχοντες</i> γ. υποκείμενο στο <i>ἐσέκειτο</i>
6. ἀνάξουσθαι	α. αντικείμενο στο <i>ἔχοντες</i> β. υποκείμενο στο <i>ἔμελλον</i> γ. αντικείμενο στο <i>ἔμελλον</i>

β) Να δικαιολογήσετε την επιλογή σας στις περιπτώσεις 2, 4 και 5.

2. α) Να βρείτε τις μετοχές του κειμένου και να τις γράψετε στην αντίστοιχη στήλη του πίνακα και β) να σημειώσετε ένα X στο χαρακτηρισμό που τους αντιστοιχεί.

Μετοχή	Επιθετ.	Κατηγορ.	Επιρρηματική		
			χρον.	αιτιολ.	τροπ.

3. *εί τις άλλος εύνους παρήν σφίσιν*: Να γράψετε την απόδοση του υποθετικού λόγου και να τον χαρακτηρίσετε ως προς το είδος του.
4. Να εντοπίσετε στο κείμενό σας τα σημεία εκείνα στα οποία παραβιάζεται η συμφωνία υποκειμένου και ρήματος και να χαρακτηρίσετε το φαινόμενο αυτό.

4. Λεξιλογικές - σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να χρησιμοποιήσετε λέξεις του κειμένου για να συμπληρώσετε τις ακόλουθες προτάσεις της νέας ελληνικής (οι λέξεις είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται στη νέα ελληνική με διαφορετική σημασία)¹¹⁶.
- Η άσκηση αυτή μπορεί να λυθεί με _____ στη μέθοδο των τριών.
 - Στο καταστατικό του _____ που ιδρύθηκε αναφερόταν ως στόχος η πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής.
 - Ανακοινώθηκε στους _____ ότι η πτήση αναβλήθηκε.
 - Πυκνή λάβα ξεχυνόταν από τον _____ του ηφαιστείου.
 - Τα άνθη του κρόκου _____ από τις γυναίκες της περιοχής.
 - Δεν πρέπει να βιαστούμε να αποφασίσουμε. Το πράγμα δεν _____.

¹¹⁶ αναγωγή, όμιλος, επιβάτες, κρατήρα, συλλέγονται, ερείγει.

2. Να συνδέσετε ετυμολογικά τις λέξεις της στήλης Α με λέξεις της στήλης Β. Τέσσερις από τις λέξεις της στήλης Β δεν σχετίζονται ετυμολογικά με τις λέξεις της στήλης Α¹¹⁷.

A	B
	α. κρατήρας
	β. κρηπίδα
	γ. απαράμιλλος
	δ. συνομιλία
1. κεράννυμι	ε. συγκερασμός
	στ. όμοιος
	ζ. κερνώ
	η. κέρατο
2. όμιλος	θ. μιλάω
	ι. καθομιλουμένη
	ια. άκρατος
	ιβ. συγκρατώ
	ιγ. ομιλητικός
	ιδ. ομάδα
	ιε. κρασί

3. *ανάγομαι < άγομαι*: α. Να συνθέσετε το ρήμα *άγομαι* με τις προθέσεις *κατά, από, επί, υπό, διά, μετά, πρό, περί, παρά, σύν*, και να γράψετε τα αντίστοιχα παράγωγα ουσιαστικά ακολουθώντας το παράδειγμα: *ανάγομαι - αναγωγή*.
β. Να γράψετε προτάσεις επιλέγοντας τέσσερα από τα παράγωγα που σχηματίσατε.

5. Εργασία για το σπίτι

Να γράψετε μια παράγραφο (μέχρι 100 λέξεις), στην οποία να περιγράφετε τη σκηνή της αναχώρησης σαν να είσατε παρόντες. Να διαλέξετε ανάμεσα στην οπτική γωνία ενός Αθηναίου που διαφωνεί με την εκστρατεία κι ενός που συμφωνεί.

¹¹⁷ Δεν σχετίζονται ετυμολογικά οι λέξεις: κρηπίδα, κέρατο, συγκρατώ, απαράμιλλος.